

А.В. Трофименко

ПРОБЛЕМИ ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЇ ЛОБІЗМУ В УКРАЇНІ

У роботі автор досліджує специфіку українського лобізму, виокремлює його риси та фактори, в силу яких актуалізується питання інституціоналізації лобізму в Україні. Виокремлено законодавчі засади, що непрямым чином створюють правові умови для лобістської діяльності. Автором розглянуто спроби законодавчого оформлення лобізму в Україні. У статті автор представив умови, створення яких необхідне для перетворення українського лобізму на прозорий інститут політичної системи, а також запропонував низку заходів для розвитку легальних форм лобі-діяльності в Україні.

Ключові слова: лобізм, лобіювання, інституціоналізація, корупція, лобінгове законодавство, цивілізований лобізм, «тіньовий» лобізм.

Лобізм у сучасному світі виступає невід'ємним чинником будь-якої політичної системи, який значним чином впливає на політичний процес та соціально-економічне життя держави. Лобізм слугує важливим багатоканальним інститутом комунікації між органами державної влади та суспільством, забезпечує узгодження суспільних інтересів, гласність та прозорість процесу ухвалення політичних рішень, слугує перешкодою на шляху корупції. У сучасних умовах інституціоналізація лобізму в Україні є одним з нагальних питань демократизації політичної системи держави, формування громадянського суспільства та упередження корупційних ризиків.

Об'єктом даного дослідження є лобізм в Україні, його специфічні риси, предметом виступають проблеми його інституціоналізації в політичному та правовому середовищі нашої держави. Метою статті є дослідити сучасний стан лобізму в Україні, виокремити його особливості, а також запропонувати кроки, що можуть сприяти виходу українського лобізму «з тіні», його становленню в цивілізованій формі. Теоретико-методологічній розробці проблематики лобізму присвячено низку праць вітчизняних дослідників, серед яких слід відзначити праці Зушика Ю., Одінцової А., Гросфельд О., Мацкевича Р., Базілевича Д., Нестеровича В.Ф., Сумської В.В., Тихомирової Є. та інших.

На сьогодні в Україні склалася ситуація, за якої лобізм, існуючи де-факто, залишається відокремленим від законодавства, у цьому контексті, проблема інституціоналізації лобіювання постає в українському суспільстві все більш гостро в силу низки факторів.

По-перше, у суспільній свідомості склалося здебільшого негативне ставлення до лобіювання, його ототожнення з протекціонізмом, корупцією, «тіньовою» політикою і навіть «клановістю». Таке ставлення до лобізму в Україні не дивне і не випадкове, адже з моменту становлення країни лобіювання носить олігархічний характер, є абсолютною протилежністю традиційного лобізму в демократичному світі.

По-друге, трансформації, що останнім часом спостерігаються в українському суспільстві, зумовлюють активізацію формування нових організованих інтересів, зростання зацікавленості практикою лобізму, як з боку підприємницьких структур, так і різних неурядових акторів, число яких зростає в умовах становлення громадянського суспільства.

По-третє, бізнес-групи, які зацікавлені у лобіюванні власних інтересів, змушені вдаватися або до корупційних схем лобіювання, або до особистої участі в органах влади, що, у свою чергу, призводить до зрощення бізнесу і влади. Подекуди, вплив таких груп монополізується, практично унеможливаючи захист інтересів цілими суспільними прошарками, що веде до подальшої олігархізації держави [11]. Таке злиття влади та бізнесу в Україні активно розпочалося з середини 90-х років і було тісно пов'язане з початком процесу приватизації. Конкуренція за право володіти державним майном змушувала вітчизняні бізнес-структури шукати нові неринкові шляхи просування свого бізнесу [9, с.82]. Це призвело до того, що в Україні поряд з прямим (безпосередня взаємодія з представниками влади) та непрямим (організація різнопланових акцій для забезпечення підтримки суспільної думки) лобізмом сформувався «внутрішній» лобізм, пов'язаний з просуванням інтересів у владних органах тими особами, які працюють в них. Практично змилася межа між суб'єктом і об'єктом лобіювання.

По-четверте, позаправні методи лобіювання інтересів у нашій країні руйнують моральні та правові підвалини суспільства, сприяють все більшому зниженню суспільної довіри до представників влади. Зрештою, така практика лобіювання інтересів перешкоджає реалізації прав громадянина, закладених у Конституції України, зокрема права участі в управлінні державними справами та права звернення до влади.

Вплив цих факторів перешкоджає перетворенню лобізму на ефективний механізм узгодження політичних інтересів. До того ж, відсутність його правової регламентації сприяє монополізації впливу на ухвалення владних рішень окремими суб'єктами, призводить до тісного переплетіння лобізму з корупцією, унеможливує забезпечення контролю над цим явищем з боку держави та суспільства.

Процес формування громадянського суспільства та перехід значної частини вітчизняного бізнесу на загальноприйняті легальні цивілізовані форми ведення підприємства вже сформували суспільний запит на законодавчу легалізацію лобізму [11]. Більш того, для введення українського лобізму в рамки закону існує досить правових підстав, що містяться як у Конституції України, так і в інших нормативно-правових актах.

Щодо конституційних засад лобізму, то це явище прямо не передбачене Конституцією, проте Основний закон містить низку положень, що надають можливість для визначення і регулювання лобізму в Україні, і з яких випливає право громадян на лобістську діяльність. До таких положень відносяться наступні:

«єдиним джерелом влади в Україні є народ, народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування» (ст. 5);

«кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань» (ст. 34);

«громадяни України мають право на свободу об'єднання в політичні партії і громадські організації для здійснення та захисту своїх прав і свобод» (ст. 36);

«громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами» (ст. 38);

«усі мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звертання або особисто звертатися в органи державної влади, органи місцевого самоврядування і до посадових і службових осіб цих органів» (ст. 40) [8].

Отже, лобіювання виступає одним з механізмів реалізації прав, що гарантуються Конституцією України. Основний закон побічно допускає лобістські форми захисту інтересів громадян та їх участі в управлінні державними справами.

На додаток до положень Конституції правові засади лобістської діяльності означені і в Законах України «Про об'єднання громадян» та «Про звернення громадян». Так, у преамбулі до Закону України «Про об'єднання громадян» встановлюється «право громадян на свободу об'єднання є невід'ємним правом людини. Держава сприяє розвитку політичної та громадської активності, творчої ініціативи громадян і створює рівні умови для діяльності їх об'єднань» [7]. Стаття 1 Закону України «Про звернення громадян» містить право громадян «звернутися до органів державної влади, місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, засобів масової інформації, посадових осіб відповідно до їх функціональних обов'язків із зауваженнями, скаргами і пропозиціями, що стосуються їх статутної діяльності, заявою або клопотанням щодо реалізації своїх соціально-економічних, політичних та особистих прав і законних інтересів і скаргою про їх порушення» [6].

Крім зазначених актів визначальні засади лобістських відносин також окреслюють закони про громадські об'єднання, про боротьбу з корупцією, про державну службу, про політичні партії, про інформацію, про професійні спілки, про підприємництво, про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини тощо [3].

Усі зазначені законодавчі норми можуть бути посередніми підставами щодо здійснення лобістської діяльності в Україні. Проте, як свідчить практика представництва інтересів, чинні нормативно-правові акти не в змозі забезпечити прозорість лобістської діяльності та комунікативні канали доступу різних об'єднань до влади, адже вони не яким чином не регламентують цю діяльність.

Для перетворення українського лобізму на прозорий інститут політичної системи, на нашу думку, необхідне створення низки умов. По-перше, необхідне формування правового поля функціонування лобізму, ухвалення низки нормативних актів, що регламентуватимуть усі аспекти лобістської діяльності. По-друге, ключовим кроком на шляху до встановлення цивілізованого лобізму виступає підготовка суспільної думки, реабілітація самого феномену лобізму в очах громадськості. По-третє, правова регламентація лобіювання не може відбуватися без проведення належних антикорупційних заходів, що мають реалізовуватися через новостворену Національну раду з питань антикорупційної політики як консультативно-дорадчий орган при Президентові України.

В українських політичних та наукових колах розповсюдженою є думка про необхідність ухвалення окремого спеціального закону про лобіювання, який встановить юридичні засоби, що упорядкують лобістські процеси. Так, на думку дослідника правового регулювання лобізму в Україні кандидата юридичних наук Одінцової О.О. «закон про лобізм дозволить легалізувати лобістську діяльність як законний, демократичний засіб взаємодії суспільства і влади, створити законні передумови для захисту цієї діяльності від протиправних, корупційних дій, відгородити органи державної влади від грубого і незаконного тиску, сприяти підвищенню професіоналізму і відповідальності при виробленні і здійсненні державних рішень тощо» [12].

Такої ж думки дотримується й Директор з розвитку Лабораторії законодавчих ініціатив Євгенєва А., стверджуючи, що «легалізація лобізму допоможе виявити інтереси, що стоять за тим чи іншим проектом закону чи рішенням, визначити, хто його лобіює та хто стоїть за лобістами, відкрити справжніх авторів державних рішень, виявити ступінь залежності/незалежності представників влади, надасть громадянам більше інформації про їх діяльність» [5].

Питання вироблення відповідного законодавства вже не перший рік перебуває на порядку денному. Перші спроби вироблення національного законодавства відносяться ще до 1992 року, коли група спеціалістів на чолі з головою Союзу юристів В. Сумінім розпочала розробку першого законопроекту про лобізм, яка не отримала свого логічного завершення.

У 1999 році на розгляд до Верховної Ради України було подано два законопроекти стосовно лобістської діяльності. Перший законопроект «Про лобіювання в Україні» був запропонований народним депутатом І. Шаровим, колишнім президентом корпорації «Інтергаз», другий – «Про правовий статус груп об'єднаних спільними інтересами (лобістських груп) у Верховній Раді України» – запропонований Ю. Сахно. У 1999 році директором Інституту громадянського суспільства А. Ткачуком було розроблено ще один проект Закону України «Про регулювання лобістської діяльності в органах державної влади», але його так і не було представлено на розгляд Верховній Раді.

У 2005 році Лабораторією законодавчих ініціатив було розроблено проект закону «Про діяльність лобістів у Верховній Раді України», внесений на розгляд народним депутатом ІV скликання І. Гринівим.

Новий етап у врегулюванні вітчизняного лобіювання розпочався 31 жовтня 2008 року, коли було прийнято Рішення Ради національної безпеки та оборони «Про стан протидії корупції в Україні», уведеного в дію Указом Президента України. Так, підпунктом 3 пункту 1 цього Рішення доручено Кабінету Міністрів України невідкладно внести на розгляд Верховної Ради України проект закону України про лобіювання, прийняття якого зумовлено приєднанням України до Конвенції ООН проти корупції, Кримінальної конвенції Ради Європи проти корупції та Додаткового протоколу до неї [13].

На виконання доручення Ради національної безпеки та оборони України Наказами Міністерства юстиції України від 15 січня 2009 року та від 14 лютого 2009 року було сформовано робочу групу з розробки концепції проекту Закону України «Про лобіювання» під керівництвом директора Департаменту конституційного та адміністративного права В. Федоренка. За результатами роботи, у 2009 р. у рамках круглого столу «Лобіювання в Україні та за кордоном: досвід, проблеми і перспективи» було представлено на громадське обговорення проект Закону України «Про лобіювання» [1].

У рамках проведення у м. Лондон Міжнародного правового форуму «Eurolower – 2009», 2 – 3 квітня 2009 року тодішнім заступником Міністра юстиції України В. Богатирьом було презентовано проект Концепції проекту Закону України «Про лобіювання». А 22 квітня 2009 року на засіданні Кабінету Міністрів України її було схвалено Розпорядженням Кабінету Міністрів України. Міністерству юстиції України було доручено розробити проект Закону України «Про вплив громадськості на прийняття нормативно-правових актів» («Про лобіювання») з наступним його внесенням Кабінетом Міністрів до Верховної Ради України [13].

У цьому Розпорядженні визнається, що лобіювання є «невід'ємною складовою частиною сучасного політико-правового процесу в демократичному суспільстві» і «виконує функцію організаційного упорядкування плюралізму суспільних інтересів» [14].

На основі цієї Концепції Міністерством юстиції було розроблено Закон України «Про вплив громадськості на прийняття нормативно-правових актів».

Ще один законопроект було представлено у жовтні 2010 р. народним депутатом Верховної Ради VI скликання Коновалюком В.І. – «Про регулювання лобістської діяльності в Україні». Але і його було відхилено та знято з розгляду в 2012 р.

У зазначених проектах закону щодо лобіювання робилася спроба забезпечити реалізацію конституційного права громадян брати участь в управлінні державними справами, законодавчо закріпити відкритий, прозорий характер процесу лобіювання шляхом реєстрації лобістів, встановити міри покарання за протизаконний вплив на посадовців. Законопроекти відрізняються один від одного за багатьма аспектами, зокрема за тлумаченням основних термінів, таких як лобіювання, лобіст, клієнт, лобістський контакт тощо, за вимогами до реєстрації та звітності, за обмеженнями лобістської діяльності, за процедурою державного та фінансового контролю та багато іншого.

Проте жодна із спроб створення нормативно-правової бази не витримали критики експертів та депутатів, жодний законопроект у сфері лобіювання не було затверджено навіть після першого читання. Усі законопроекти стали предметом критики в політичних колах за неповний перелік об'єктів лобіювання, відсутність правових норм регулювання непрямого лобіювання (через ЗМІ, з залученням широких кіл громадськості тощо), відсутність регламенту взаємодії лобістів з об'єктами лобіювання та багато іншого.

Причиною відхилення останнього наданого у 2010 р. на розгляд парламенту законопроект «Про регулювання лобістської діяльності в Україні» згідно висновку комітету Верховної Ради стало те, що «законодавче регулювання лобіювання не може обмежуватись прийняттям спеціального закону. Необхідне внесення змін до ряду законодавчих актів, спрямованих на регламентацію діяльності посадових осіб органів державної влади та органів місцевого самоврядування у відносинах із лобістами, запровадження процесуальних механізмів здійснення лобіювання, забезпечення відповідної відкритості органів державної влади тощо. Проте, в законопроекті таких положень не передбачено» [2].

Один з авторів законопроектів народний депутат І. Шаров висловлював таку точку зору щодо свого документу: «Він ще сірий, але починати із чогось потрібно» [12]. І справді, на адаптацію та відшліфування закону про лобіювання можуть піти роки та навіть десятиліття, про що свідчить закордонний досвід.

Серед запропонованих законопроектів варто особливо виділити проект Закону України «Про вплив громадськості на прийняття нормативно-правових актів», який був розроблений у 2009 році Міністерством юстиції України за дорученням Кабінету міністрів. Цей документ став результатом детального вивчення конституційно-правового досвіду регулювання лобіювання як в країнах західних демократій, так і країн Східної Європи та Азії. До його розробки були залучені провідні українські фахівці в сфері правознавства. До того ж, перша редакція законопроекту була змінена та доповнена після проведення широкомасштабного громадського обговорення на спеціально створеному веб-порталі «Lobbying.in.ua». Проте цей проект закону ще не було внесено на розгляд Верховної Ради.

Інші законопроекти також зверталися до закордонного досвіду, намагаючись адаптувати його до українського політичного середовища. Проте, розглядаючи можливість адаптації закордонного досвіду в сфері легалізації лобізму до українських умов, необхідно не допускати розповсюджені помилки вітчизняної реформації, при якій не враховується національний чинник. Крім того, необхідно врахувати як позитивний, так і негативний досвід, адаптуючи базові положення до вітчизняних політичних та правових обставин.

Необхідно також враховувати низку специфічних рис лобізму в Україні, що витікають з суспільно-політичних реалій нашої держави, серед яких можна виокремити наступні:

тіньовий характер лобізму, який реалізується в формі корупційних схем та взаємовигідних угод, перевага лобістських стратегій, заснованих на дружніх відносинах, особистих зв'язках лобіста та владного суб'єкта;

нерозвиненість громадянського суспільства, дефіцит впливових інститутів, що просувають інтереси соціальних груп; хоча сьогодні українські суспільні організації достатньо консолідовані і здатні до об'єднання в коаліції і проведення непрямого лобіювання інтересів (організація різних публічних заходів, мобілізація громадськості для підтримки чи спротиву органам державної влади), їх лобістський потенціал залишається слабким;

визькосоціальний характер лобізму, єдиним його діяльним суб'єктом в Україні виступає бізнес у особі фінансово-промислових груп, інтереси яких досить глибоко інтегровані з процесом прийняття нормативно-правових актів [13];

відсутність розуміння сутності лобізму як в суспільстві в цілому, так і у політичній еліті зокрема;

загальнозживана практика використання для тиску на владу низки недозволених методів (підкуп чиновників, погрози, шантаж, залякування, інформаційна ізоляція тощо), що перешкоджає подальшому розвитку економіки та демократичним перетворенням у країні;

процес структурування лобістської діяльності в Україні проходить переважно за регіональним (донецька, запорізька, одеська, кримська групи та інші) та галузевим принципом (газове, аграрне, промислове, банківське лобі тощо);

відсутність чіткого поділу між бізнесом та політикою, свої інтереси бізнесмени захищають найчастіше безпосередньо з кабінетів парламенту чи інших галузевих міністерств;

відсутність характерної для демократичних країн триланкової схеми лобіювання: група тиску – професійні лобісти – центри ухвалення рішень, в Україні лобіст і політик фактично поєднані в одній особі;

наявність двох принципово різних комунікативних каналів у системі лобізму: відносно цивілізоване лобіювання, що здійснюється суспільними організаціями, і використання неформальних контактів з боку галузевих та регіональних лобі, фінансово-промислових груп, які практично не доступні більшості соціальних груп [4];

переважання лобіювання через виконавчі органи влади (Кабінет Міністрів, Адміністрація Президента), аніж законодавчі (Верховна Рада), оскільки постанови Кабміну є більш ефективним засобом, ніж закони, оскільки вступають в силу з моменту підписання і не потребують проходження трьох читань у Верховній Раді [11];

малоефективність «білого» лобізму (через відділи із зв'язків з владою у великих українських компаніях, професійні асоціації різних галузей, що існують за рахунок членських внесків) порівняно з «тіньовим»;

розповсюдження таких форм лобіювання, як: одноосібний (індивідуальний) лобізм, характерний для найпотужніших підприємств чи компаній, клановий лобізм, пов'язаний з просуванням інтересів підприємств чи компаній, які належать кланам (бізнес-політичним групам), самопротегування, механізм якого ґрунтується на можливості певної державної структури, відомства брати безпосередню участь в економічній діяльності, «завойовування» політичних партій національним бізнесом [10];

наявність потужного іноземного та етнічного лобі, найсистемнішим і найпотужнішим з яких є: 1) російське, де лобізм поєднаний із відвертим домінуванням самого російського керівництва та великих корпорацій (наприклад, «Газпром») у

процесі ухвалення державних рішень в Україні; 2) ізраїльське; 3) польське 4) американське, що здійснюється зокрема в межах «публічної дипломатії» тощо.

З огляду на таке становище, інституціоналізація цивілізованого лобізму в державі потребує планомірної роботи владних органів, які мають розглядати цей напрям як одну з найважливіших умов подальшого успішного процесу демократизації української політичної системи та суспільства в цілому. З цією метою необхідно розробити цілу низку заходів для розвитку легальних форм лобі-діяльності в Україні.

Перша група заходів повинна бути спрямована на формування громадської думки, реабілітацію лобізму в очах громадськості, спрямованої на переосмислення та відхід суспільства від сучасного розуміння лобізму як корупційної технології. З цією метою необхідним виступає розгорнення широкомасштабної інформаційно-просвітницької діяльності, основною метою якої стане роз'яснення сутності цивілізованого лобізму, ознайомлення з закордонним досвідом шляхом організації та проведення презентацій, круглих столів. Ефективною формою такої діяльності також може слугувати проведення спеціальних науково-практичних конференцій на базах українських ВНЗів з залученням світових провідних фахівців у цій сфері та міжнародних правозахисних організацій. Окрему увагу необхідно зосередити на політичних діячах та посадовцях як об'єктах лобіювання, а також на ділових колах та представників неурядових організацій як потенційних суб'єктах лобі-діяльності. У цьому випадку найбільш ефективним може бути розсилка інформаційних бюлетенів, проведення презентацій та тренінгів, спрямованих на посилення компетенції в сфері лобізму, ознайомлення з ефективними легальними методами впливу на владні структури.

Особлива роль в реалізації інформаційно-просвітницької діяльності належить засобам масової інформації, на які покладено оприлюднення наукових досліджень та публікація тематичних статей, проведення громадських слухань та ток-шоу на телебаченні, присвячених цій проблематиці, що допоможе залучити представників української громадськості до обговорення можливих шляхів легалізації лобіювання.

Формуванню цивілізованого лобізму в довгостроковій перспективі сприятиме підготовка кваліфікованих спеціалістів із лобі-діяльності у вищих навчальних закладах із залученням лекторів, що мають досвід роботи в цій сфері, та організацією обміну досвідом через різноманітні міждержавні студентські програми стажування. Це призведе до створення ринку професійних лобістських послуг в Україні, формуванню кола кваліфікованих фахівців, що спеціалізуються на наданні легальних послуг із захисту інтересів у владних структурах.

Друга група заходів має бути реалізована в сфері українського законодавства, їх метою має стати створення правової бази лобізму, визначення його конкретних меж у правовому полі держави. У першу чергу, це передбачає ухвалення окремого закону про лобіювання. У зв'язку з цим, на нашу думку, англосаксонська модель регулювання лобізму, що передбачає регламентацію лобі-діяльності шляхом ухвалення окремого закону, який чітко встановлює правові рамки цього інституту та вимоги до лобістів, виступає більш прийнятною для України з огляду на високий рівень корупції, тіньовий характер взаємодії бізнесу та влади, нерозвиненість громадянського суспільства, недосконалість правової системи країни.

Формування правового поля лобізму передбачає не тільки ухвалення окремого закону, але й трансформацію у зв'язку з цим законодавчих вимог тих розділів українського права, що створюють умови для реалізації лобіювання. До того ж, забезпеченню ефективного функціонування інституту лобізму сприятиме створення незалежного контрольно-наглядового органу влади за дотриманням лобінгового законодавства, формування Реєстру лобістів на інформаційних засадах з

небюрократизованою процедурою реєстрації, а також ухвалення Кодексу поведінки лобістів, що доповнить законодавство в частині норм професійної та етичної поведінки.

Законодавча регламентація лобізму не може відбуватися без паралельного проведення необхідних антикорупційних заходів, боротьби з позаправним лобіюванням, для чого в Україні вже відбувається формування належних механізмів, зокрема забезпечити цю діяльність покликана новостворена Національна рада з питань антикорупційної політики як консультативно-дорадчий орган при Президентові України.

Таким чином, для лобізму в сучасній Україні характерні відсутність прозорого механізму захисту інтересів представниками громадськості, панування «тіньового» лобіювання олігархічного типу, домінування фінансово-промислових груп як суб'єктів лобіювання, відсутність розуміння сутності лобізму серед громадськості та політичної еліти, неефективність легальних методів впливу на владу, розмитість меж між суб'єктом та об'єктом лобіювання через зрощення бізнесу та влади, коли лобіст і політик фактично поєднані в одній особі. Таке становище не відповідає потребам розвитку українського суспільства, призводить до негативного ставлення громадськості до цього явища, до ототожнення лобізму з корупцією, протекціонізмом та клановістю.

Комплексний підхід у діяльності з інституціоналізації лобізму в Україні, формування адекватної правової бази для його регулювання створить рівні умови для представників суспільства в процесі захисту та просування своїх інтересів, участі в державному управлінні, сприятимуть забезпеченню прозорості ухвалення політичних рішень, упередженню зловживань з боку посадовців, створенню передумов для формування цивілізованих форм лобіювання в Україні. Вирішення проблем інституціоналізації цивілізованого лобізму в Україні стане одним з ключових кроків подальшої демократизації нашої держави, розвитку політичної культури та формування громадянського суспільства.

Список використаної літератури

1. Базілевич Д. Інформаційно-аналітичні матеріали до круглого столу: «Лобіювання в Україні: досвід, проблеми і перспективи» / Д. Базілевич, В. Нестерович, за заг. ред. В. Федоренка. — К. : СПД Москаленко О. М., 2009. — 36 с.

2. Висновок комітету Верховної Ради України про проект Закону про регулювання лобістської діяльності в Україні [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:o9HGb8aG1fsJ:w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34%3Fid%3D%26pf3511%3D38796%26pf35401%3D228436+&cd=1&hl=ru&ct=clnk&gl=ua>.

3. Ганжуров Ю. Парламентське лобіювання в контексті політичної комунікації / Ю. Ганжуров // Політичний менеджмент. — 2005. — № 4. — С. 50—62.

4. Гросфельд О. В. Становлення лобізму в сучасній Україні : дис. ... к. політ. н. : спец. 23.00.02 / Олена Володимирівна Гросфельд; Таврійський національний університет ім. В.І. Вернадського. — Сімферополь, 2009. — 209 с.

5. Євгенєва А. Законодавче регулювання лобістської діяльності [Електронний ресурс] / А. Євгенєва // Часопис «Парламент». — 2004. — № 1. — Режим доступу : http://www.parlament.org.ua/index.php?action=magazine&id=9&ar_id=400&iar_id=523&as=2.

6. Закон України про звернення громадян [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80>.

7. Закон України про об'єднання громадян [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2460-12>.

8. Конституція України [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

9. Куценко О. Структурування інтересів економіко-політичних еліт у процесі перетворень в Україні / О. Куценко // Політичний менеджмент. — 2005. — № 1. — С. 78—89.

10. Лопата М. Лобіювання: світова практика та українські реалії [Електронний ресурс] / М. Лопата. — Режим доступу : <http://postua.info/lorata.htm>.

11. Мацкевич Р. М. Політико-правові засади формування інституту лобізму в Україні : дис. ... к. політ. н. : спец. 23.00.02 / Роман Миколайович Мацкевич; Одеська національна юридична академія. — Одеса, 2008. — 193 с.

12. Одінцева О. О. Створення механізму правового регулювання лобізму в сучасній Україні / О. О. Одінцева // Економіка и право. — 2010. — № 3. — С. 40—45.

13. Проблеми легітиматії інституту лобіювання в Україні та шляхи їх розв'язання : матеріали громадського обговорення (м. Київ, 12 жовтня 2009 р.) / передмов. М. Онішук; автор. і упор. В. Федоренко, Д. Базілевич, В. Нестерович, С. Юр'єв, Я. Кагляк, за заг. ред. В. Федоренка. — К. : СПД Москаленко О. М., 2009. — 108 с.

14. Розпорядження Кабінету Міністрів України № 448-р від 22 квітня 2009 р. Про схвалення Концепції проекту Закону України «Про вплив громадськості на прийняття нормативно-правових актів» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/448-2009-%D1%80>.

Стаття надійшла до редакції 10.11.2014 р.

A. Trofimenko

PROBLEMS OF LOBBYISM INSTITUTIONALIZATION IN UKRAINE

Lobbyism in the modern world is essential factor of any political system, which largely influences political process and socio-economic life of a state. In modern terms institutionalization of lobbying in Ukraine is one of topical issues of democratization of political system, establishment of civil society and prevention of corruption risks.

At present Ukrainian lobbyism de-facto is a part of political process, but it is separated from the legislation. Lobbyism in modern Ukraine is characterized by the following features, as well as absence of transparent mechanism to protect the interests by members of society, prepotency of "shadow" lobbyism of oligarchic type, domination of financial and industrial groups as subjects of lobbying activity, lack of understanding of the nature of lobbying by public and political elite, absence of clear line between subject and object of lobbying through the coalescence of business and government, as a lobbyist and politician actually are combined into one person. This situation does not meet the needs of Ukrainian society, leads to negative public attitude to this phenomenon, to identification of lobbying as corruption technology.

Ukrainian legislation provides enough legal grounds to transform lobbyism into legal political institute. Such grounds are contained in the Constitution of Ukraine, as well as in other legal acts. The issue of necessity to make relevant legislation is on the agenda of political life for a long period. Since 1992 several bills have been developed, but none of them has been adopted by the Verkhovna Rada of Ukraine.

Institutionalization of civilized lobbyism in the state requires systematic work of authorities, it is necessary to develop a range of measures that will be directed to formation

of public opinion, rehabilitation of lobbyism in public eye, creation of the legal basis of lobbying, which will identify its limits in the law of the state.

Institutionalization of Ukrainian lobbyism will create equal conditions for members of society in the protection and promotion of their interests, participation in governance, promote transparency of policy making process, and create conditions for formation of civilized forms of lobbying in Ukraine. Solution of problems connected with institutionalization of civilized lobbyism in Ukraine will be one of key steps of further democratization of our state, development of political culture and formation of civil society.

Key words: *lobbyism, lobbying, institutionalization, corruption, lobbying legislation, civilized lobbyism, “shadow” lobbyism.*

РЕЦЕНЗЕНТИ: Балабанов К.В., д.політ.н, проф.; Зеленько Г.І., д.політ.н, проф.